

Мирослав Д. Дрљача*

Гимназија „Свети Сава”

УДК 371.213-051:7

DOI 10.7251/NS1601311D

Стручни рад

ПРОЈЕКТНО-ИСТРАЖИВАЧКО УЧЕЊЕ ЛИКОВНИХ КОМПЕТЕНЦИЈА У ВАНШКОЛСКИМ И ВАННАСТАВНИМ АКТИВНОСТИМА

Апстракт: У акцијском истраживању под називом „Седмица боја” учествовали су ученици Гимназије „Петар Кочић” у Новом Граду и Гимназије „Свети Сава” у Приједору, са циљем да личним искуством упознају боје, њихово значење, те психолошко дјеловање на појединца и околину. На тај начин ученици коригују туђе и властите предрасуде о бојама и повезују их са животним искуством. Сваки учесник је водио истраживачки дневник у који је записивао искуства током протеклог дана. Комбиновано је више метода рада попут методе сарадничког тимског рада, методе подстицања групе, методе усмјерене на дјеловање те пројектне методе рјешавања проблема. Закључци се свode на недовољно познавање боја, али и неспремност и затвореност околине да прихвати различитост и промјене. Истраживање је показало слику друштва, али и појединца као његовог дијела. Школа треба да буде свјесна да је њен задатак развијање мишљења код младог човјека и да га само на такав начин може припремити за будући живот.

Кључне ријечи: Седмица боја, ликовне компетенције, ваннаставне активности, акцијско истраживање, Фејсбук.

Увод

У другом десетљећу двадесет и првог вијека јавља се потреба за објашњавањем значаја и важности умјетности у животу и занимањима људи. Обликовање живота појединца, а онда и групе, почиње од породице, преко школе, а касније може бити настављено унутар цјеложивотног учења. Какав се то појединац или група образује у нашим школама? У постојећем васпитном и образовном систему Републике Српска не придаје се довољно важности развијању компетенција потребних за живот. „Компетенција је способност учења на дјелу, способност брзог и лаког проналажења и вјештина употребе информације те њено адекватно складиштење како би била поново доступна” (Сузић, 2014, стр. 112). Након оваквог тумачења

---

* miroslavdrljaca@yahoo.com

компетенције остаје нам да се запитамо над актуелним системом школства који и даље код ученика даје значај највише меморисању и репродукцији односно компетенцији која се односи на памћење и одабир информација које је потребно памтити. Такав систем занемарује изградњу човјековог укуса, креативности, моторичких и вербалних способности, али и подстицање развијања перцепције и естетског вредновања. Арнхајм (1985, стр. 12–13) пише да дјеца у обданишту уче мислећи помоћу опажања јер својим рукама покушавају направити или нацртати облике са којима су претходно имали контакт. Али, већ са првом годином основне школе чула почињу да губе образовни статус. Умјетност се све више сматра као вјежба, забава и духовни одмор. Владајуће дисциплине постају оне које наглашавају изучавање ријечи и бројева, њихово сродство са умјетностима се смањује, а умјетност постаје само додатак и тако добија све мање часова за разлику од предмета који се одређују као истински важни.

Примјена пројектног учења постаје нужна за развијање способности учења било да се ради о редовној настави, ваннаставној активности или цјеложивотном учењу. „Пројектно учење је ученицима увијек занимљива и корисна дидактичка стратегија. Погодна је за интегрисану наставу односно корелацију садржаја између различитих наставних предмета” (Матијевић, 2014, стр. 68).

Методе и циљеви истраживања

Првенствено примјењујући пројектну методу рада комбиновану са методом подстицања групе, методом усмјереном на дјеловање, помоћу сарадничког тимског рада и кооперативног учења спроведено је акцијско истраживање под називом „Седмица боја”. Иновативно и антиципативно учења подстакло је креативну активност код ученика. „Иновативно учење је усмјерено према будућности уз које је важна антиципација или предвиђање умјесто пасивног прилагођавања постојећем те партиципација, односно активно судјеловање ученика. Антиципативно учење значи активирање фантазије, стваралаштва, те узимање у обзир развојних тежњи и вриједности” (Матијевић, 2014, стр. 63).

Наведеним методама ученици су остварили постављене циљеве истраживања, а то су:

1. Ученици су личним искуством упознали боје и њихово значење.
2. Уочили су различите нијансе боја.
3. Постали свјесни психолошког дјеловања боја на појединца и околину.
4. Покушали да ублаже туђе, али и своје предрасуде о бојама.
5. Пронашли везе између боја и животног искуства.

6. Побољшали међусобну комуникацију посебно када је у питању умјетност.
7. Лакше су тумачили умјетност насталу у току двадесетог вијека.

Седмица прије догађања (договори и припреме)

Преко свог Фејсбук (Facebook) профила неколико седмица прије истраживања, позвао сам заинтересоване ученике да учествују у акцијском истраживању. Пријављени ученици су дан прије истраживања путем интернета одговорили на постављена питања. Садржај питања је био: разлог учествовања у истраживању, очекивања, којом бојом објашњавају себе, зашто бирају баш ту боју, које су им боје непријатне и какве непријатности изазивају, шта знају о појединим бојама и која су њихова претходна искуства са бојама.

Уз питања ученици су добили детаљна упутства о истраживању, циљевима, могућим начинима извођења, трајању и унапријед утврђеним бојама за дане.

Педесет и двоје ученика је одговорило на постављена питања и укључило се у истраживање. Петнаест ученика из Гимназије „Петар Кочић” Нови Град и тридесет седам ученика из Гимназије „Свети Сава” Приједор. Ученици су у старосној доби од петнаест до деветнаест година. Истраживање је спроведено у току мјесеца марта 2015. године.

Догађања у „Седмици боја”

Понедјељак је био у знаку жуте боје, уторак црвене, сриједа плаве, четвртак зелене, петак љубичасте, субота црне и недјеља бијеле. Они којима су то могућности дозвољавале радили су фотографије тематски посвећене одређеној боји. У одјевним комбинацијама, прехрамбеним намирницама посвећивали су се боји која је била одређена за тај дан. Слушали су музику која у њима буди одређене асоцијације на боју. Проналазили су играчке које су их подсећале на дјетињство, објашњавали су садашњи однос према њима. Интересовало их је мишљење других о бојама. Ученици су постављали на Фејсбук профиле разне садржаје, фотографије, музику, текстове. На тај начин ученици/истраживачи подстицали су и оне ученике који нису укључени у пројекат да својим коментарима постану дио истраживања. Често су и професори коментаришући објаве ученика давали допринос истраживању.

На поједним Фејсбук профилима могла се видјети ријеч или стих који је изазивао асоцијације на одређену боју. Показујући на тај начин повезаност боје и језика. „Боје могу помоћи при откривању узајамне зависности језика и мишљења: како језик има велико значење у процесу спознаје, један је од услова да би мозак реаговао на одређене сигнале и претварао их у значења.

Изворно су боје називане према предметима за које су биле карактеристичне. За просјечног човјека и данас боја често има својство предмета: љубичица је љубичаста, наранча је наранчаста. У многим језицима чак и не постоји јасна разлика између боје и хемијске твари којом премазујемо неки предмет како бисмо га обојали. У трговини кажемо: „Дајте килу црвене боје” (Танхофер, 2008, стр. 18). Барет (2011, стр. 87) тврди да када користимо замишљену комуникацију бојама преносимо одређене поруке, коначне ставове и појачавамо експресивни садржај. Цртежи и слике у боји привлаче пажњу на оно што је важно у приказу или објекту. Боје могу утицати на расположење и имати културолошке конотације.

На крају дана учесници у истраживању су ми имејлом слали сажетке из истраживачких дневника. Током Истраживања посебно се истицао дан посвећен црвеној боји.

Највише због игре и забаве, ученици су се одлучили на истраживање. „Осим забавног карактера, игра пружа могућности спонтаног учења, усвајања нових спознаја, развијања различитих способности, вјештина, ставова и навика.” (Херцег, Рончевић, Карлаварис, 2010, стр. 70).

Мој допринос на друштвеним мрежама био је у виду постављања текста на Фејсбук профилу о одређеној боји и објављивања адекватне репродукције коју сам по колориту доводио у везу са темом за одређени дан. За текст сам узимао податке из каталога за изложбу Ретроспектрум (Убовчић, Абдомеровић, 2000).

Посљедњи дан истраживања ученици су добили питања, која се нису битно разликовала од питања са почетка истраживања, а на која су одговорили, на исти начин као што су то урадили дан прије истраживања.

Анализа ученичких одговора на постављена питања

Скоро свим учесницима у истраживању очекивања су се испунила, добро су се забавили, били у већој међусобној комуникацији, али и стекли су многа знања о бојама и знања о другим људима и о себи.

Већина испитанка се описивала истом бојом на почетку и на крају истраживања, додајући тим бојама још неке које су им се допале у току истраживања. Разлози су следећи; добро ми стоји, највише ми одговара, осјећам се добро кад видим ту боју. Искуство стечено током истраживања омогућило им је да у досадашњу властиту палету боја уврсте још неке боје.

Прије истраживања ученици су за омиљене боје бирали црну, затим црвену, па плаву. Након истраживања редослијед је био следећи: црна, плава, црвена. У свом истраживању посвећеном кориштењу боја у комуникацији човјек – рачунар, Пауновић (2004, стр. 9–10) запажа приврженост људи према бојама, при чему је добила следећи поредак: плава, црвена, зелена,

љубичаста, наранџаста, жута и црна дијеле исто мјесто, док је бијела још мање популарна. Ауторка наводи и то да свијетле, јасне боје одговарају млађим особама (дјецу и омладину привлаче црвена, плава, жута и бијела боја). Јаке и блиставе боје одговарају одраслим особама, док боје тамнијих тонова и слабог интензитета најближе су особама у одмаклим годинама.

За непријатну боју на почетку истраживања већина је издвојила жуту, розу и зелену. На крају истраживања добили смо готово идентичне одговоре, али четрнаест ученика је одговорило да нема боју која им је непријатна. Када су у питању непријатности, најчешће такве осјећаје повезују са конкретним догађајима и искуствима из прошлости.

Ученици су научили сљедеће: да свака боја изазива различита осјећања, да свака особа различито доживљава боје, да једна боја надопуњује другу, да су дошли до нове спознаје о себи, да човјек има предрасуде и оформљено мишљење без озбиљнијег размишљања о боји, да људи не подносе разлике, да не треба имати страх питати друге за мишљење, да је добро понекад прећи преко својих принципа, да бојама у друштву није посвећена довољна пажња. Један ученички одговор је гласио: „Ако немаш са неким о чему причати, можеш о бојама”, док је други одговорио: „Научио сам да не журим нигдје и да издвојим тренутак да примијетим боје”. Ученици су научили и то да се у свему може наћи љепота само ако знамо гдје треба да је тражимо.

Занимљиво да су за дан који је на њих оставио највећи утисак изабрали дан који је био у знаку жуте боје, а у питањима и на почетку и на крају истраживања, жуту наводе као најнепријатнију. Иза првог дана, понедејелка, долази уторак (црвена боја), затим петак (љубичаста боја), недеља (бијела боја), субота (црна боја), четвртак (зелена).

Употребу боја ученици најчешће виде у одјевним комбинацијама, општој култури, декорацији предмета и ентеријера, те умјетничком ангажману, као нпр. сликарству, фотографији, дизајну, затим у музици и књижевности, али и у разумијевању умјетничких дјела апстрактне умјетности. Исто тако виде значај боја у визуелној комуникацији у којој се издваја симболично значење одређених боја. Притом наводе да постоје људи који више значаја дају боји него форми, али и они којима је форма битнија од боје. „Преовладавање боје означава отвореност духа, екстравертност, реаговање на спољне дражи; ту је ријеч о осјетљивим, осјећајним и лако увредљивим, колебљивим и непоузданим људима, веома подложним утицајима. Насупрот томе, претежно реаговање на облик открива интровертну природу, владање осјећањима, суздржано понашање, често педантну и ускогруду, рационалну, шкрту природу, једном ријечју геометријски дух” (Трстењак, 1978, стр. 18). Чизмић и Жупунски (2006, стр.

330) закључују да се позитивним коришћењем боја и форме, повећава ефикасност у савременим техничким системима, док се број могућних грешака при раду смањује, а тачност и поузданост система се потенцијално унапређује. По Фолмару (2011, стр. 14) боје служе за: комуникацију, маскирање, упозоравање, привлачење. Вјештом употребом боја можемо да: створимо очекивања, изазовемо осјећања, саопштимо поруку, што се углавном користи у реклами.

Даљу примјену учесници истраживања виде у психолошким наукама, психијатрији, за постизање одређених сензација и стимуланса као и у хромотерапији. „Упознавање са дјеловањем различитих боја на различите органе омогућава човјеку да примјени исправну боју која ће помоћи да дође до уравнотежености рада сваког органа или система који је дошао у абнормално стање или почео погрешно да функционише. Процес живљења у здравом стању подразумијева правилну равнотежу енергија свих боја унутар тијела. Кад је ова равнотежа поремећена долази до болести, а ако је неравнотежа сувише велика, настаје смрт. Циљ науке о исцјељењу бојама је борба са болешћу успостављањем нормалне равнотеже енергија боја унутар тијела” (Андерсон, 1987, стр. 4–5).

Анализирајући ученичке одговоре на почетку и на крају „Седмице боја” можемо закључити да су ученици по очекиваном плану извршили истраживање свако на свој начин и да су се постављени циљеви испунили.

Анализа ученичких дневника

У својим дневницима ученици су биљежили битна искуства до којих су долазили, властита запажања, ставове, туђа размишљања, емоционална стања у односу на одређене боје, однос околине према бојама, али и могући начин примјене стеченог знања у току истраживања. Проживљено искуство у току истраживања може бити веома битно у каснијем ученичком тумачењу умјетничких дјела насталих у двадесетом вијеку а и касније.

Пројектни метод рјешавања проблема подстакао је мотивацију и активност код ученика што је посебно видљиво из њихових истраживачких дневника. У њима можемо уочити индивидуалне циљеве ученика и ток истраживања. Већи дио истраживања ученици су посветили интроспекцији и ставовима људи из окружења. Потврђујући на тај начин Гетеов став да: „...боја у људима уопште изазива велику радост. Потребна је оку као што му треба свјетлост!” (Гете, 2008, стр. 259).

Филип

...Смирује ме плава, пријатна је мојим очима, није агресивна, некако је дубоко пасивна. Стојим на крову Малапартеове куће на Каприју и гледам како је распукло модро плаво море на хоризонту. Поред мене сједи Фриц Ланг и дискутује са Ромелом о рефлексији сунчевих зрака на површини воде. Годар испија антифриз поред обале и замишља плаву маску Ане Карине како му намигује. Плава је најмудрија боја. Блуз ми је више црн, него плав – онај раднички, аутохтони. Е мој Белмондо, или да боље кажем Фердинанде, или како те она зваше Пјеро, што окречи главу у плаву, па се уби због ње. Што си тако плав рани Пикасоче, нешто си ми леден, меланхолично одузет. Плава је боја Крфа и оних ратних сликара наших Милане Миловановићу, плава су врата у те. Плава, плаве, плавој, плавооооо, с плавом, о плавој, павлака, повлака, попара, Попокатепетл, поп, попадија, платина, пластелин, плакала сам плаве плавцате сузе. Био сам на Хималајима, био сам са плавим очима у плавим ногама.

Ђорђе

Црвени уторак је био диван и стварно сам искусио црвену на разне начине. Она би ми могла постати омиљена боја због своје ширине. Обухвата тако много. Ето, ја сам данас био поносан, срећан, енергичан, заљубљен, повријеђен, осјећао се моћно, па потиштено... То ми се много свиђа. Али баш зато нема одређене пјесме, ни мириса, ни слике, ни особе, ни ничега чиме бих дефинисао црвену боју. Не дефинише свијет црвену, већ црвена дефинише свијет (макар мој...).

Александра

Љубичаста. Ова боја комбинује стабилност плаве и енергију црвене. Већина људи је сматра умјетном бојом јер није толико заступљена у природи. Већином је вежу за магије и бајке, а не за боју која би требало да постоји у стварном свијету, те сам поставила питање: да ли сматрате да љубичаста боја има веће значење у природи или у нестварном свијету гдје владају бајке и магија? Један одговор који ме је много зачудио гласио је: „Ја не вјерујем у бајке и магију” А моје чуђење је изазвано јер сам питала једну дјевојчицу која је ове године кренула у први разред. Да ли је ово оглед да дјеца постају старија прије него што треба? Питала сам њену мајку, зашто не вјерује у бајке. Она је рекла: „Не допуштам јој да гледа цртане и те глупости. Она треба да учи и да се образује, а не да звјерња и размишља о бојама”. Један дјед је рекао: „Ја не вјерујем да љубичаста уопште постоји”. Показала сам му картицу на којој је била љубичаста и рекла да ипак постоји. Он је рекао да је то плава. Једна ГОСПОЂА је рекла: „Не идем у природу, више волим асфалт, има мање буба”.

Александра

Не волим јакрожуту боју, најљепша ми је онако кад изблиједи. Волим куће које имају фасаде жуто боје, подсјећају ме на срећан дом. Такође, прва асоцијација су сунчани, срећни дани, чини ме срећном. Бабин коментар на питање, шта мислиш о жутој боји је био „Интересантна”.

Коментар проф. физике је био: „Прија мојим очима; а са физичке стране, таласна

дужина жуте боје је 580 Нм.”.

Коментар проф. информатике је: „Не знам, али имам жуту хемијску”. Коментар проф. српског: „Не знам шта да мислим о тако гупој боји”.

Павле

Зелена боја. Један професор је изјавио да је то највећа глупост која постоји јер зелена боја може да асоцира само на ствари зелене боје и да је питање крајње гупо. Након тога сам се мало разочарао и нисам више испитивао људе о зеленој боји.

Пројектним и сарадничким учењем ученици су одредили јединствен појам унутар различитих предмета и дисциплина, те открили и ријешили проблем помоћу властите активности. Проналазећи податке у доступној литератури, већим дијелом помоћу интернета, неки од ученика своја су истраживања базирали на што детаљнијем проналажењу података о бојама.

Срђан

Извјештај (Црвена боја) Извјештај започињем међународном психологијом и симболиком црвене боје!

Боја	Позитивно значење	Негативно значење	Културно и традиционално значење	Занимљивости
Црвена	Страст, љубав, узбуђење, крв, енергија, ентузијазам, топлина, снага.	Агресија, љутња, борба, револуција, суровост, неморал.	<u>Обала</u> <u>Слоноваче:</u> Тамноцрвено означава смрт. <u>Француска:</u> мужевност. <u>Азија:</u> срећа, брак, благостање. <u>Јужна Африка:</u> боја жалости.	-Најдоминантнија боја. - У дизајну и умјетности црвена се користи као акценатна, споредна, да би на нешто ставили акценат или оставили посебан утисак. - Црвена је најтемпераментнија боја која буди најинтензивнија осјећања, убрзава рад срца и дисања.

Значење црвене боје у сну:

Црвена боја је показатељ енергије, снаге, виталности, интензивне страсти, агресије, импулсивности. Црвена боја има дубоке емоционалне и духовне конотације. Алтернативно, црвена боја у сну указује на недостатак енергије. Црвена је такође боја опасности, насиља, крви, срамоте, одбацавања, сажалења и завршетка

тешког периода.

Моје мишљење о црвеној боји: Црвена боја је моја омиљена боја. Оптимистична је, енергична, топла, пуна је живота и љубави. Дјелује оптерећујуће за око, али опет даје неку посебну снагу. Такође, мој омиљени клуб је Црвена Звезда. Вољели је или не, на црвену боју свакако не можемо остати равнодушни.

Спровео сам анкету у којој је учествовало 20 особа, а питање је било: „Која је Ваша омиљена боја, а коју боју не волите?“ Од двадесет особа, њих двоје је одговорило да никако не воле црвену боју, док је њих петоро црвену боју сврстало међу омиљене. Испитавши поједине особе шта они мисле о црвеној боји, а уз помоћ претходне анкете, закључио сам да већина људи на црвену боју гледа позитивно, као на боју која означава топлину, љубав и снагу. Међутим, постоје и они који не воле црвену боју због њене пренападности и јер их асоцира на крв.

Црвени дан

Упркос томе што на црвену боју гледам као на своју омиљену, нисам толики обожаваатељ црвене одјеће. С обзиром на то, једина црвена ствар коју сам данас носио јесте црвена јакна. Појео сам црвену јабуку и попио црвени сок (од јагоде). Промијенио сам насловну на Фејсбуку која приказује навијаче мог омиљеног клуба, Црвене Звезде, како кроз громогласно навијање пале црвене бакље. Сматрам да је било толико ствари које сам могао радити у духу црвене боје, али због мог данашњег расположења, овај дан је завршен издањем црвене боје. Свакако, црвена боја ми и даље остаје омиљена, али дан црвене боје ћу покушати што прије заборавити.

Наведеној анализи ученичких одговора корисно је ради поређења придружити неке ставове о којима пише Гете У књизи *О бојама* Гете (2008, стр. 276 – 277) пише да као што боје изазивају расположења, тако се и прилагођавају расположењима и стањима. Живахне нације попут Француза, воле јаке боје, док умјерени народи као што су Енглези и Нијемци воле жуту боју сламе и коже уз коју носе тамноплаво. Нације које теже достојанству попут Италијана и Шпанаца, за своје огртаче бирају црвену боју с пасивне стране. Аутор наводи и то да образовани људи осјећају одбојност према бојама, дјелом ради слабости органа вида, а дијелом због несигурности у свој укус који неријетко зна прибјегавати сивилу. На крају закључује да човјек какогод воли да се истиче, једнако се тако воли и изгубити међу себи сличнима.

Дискусија у „Седмици боја”

Дискусије посвећене „Седмици боја” одржане су у Новом Граду и у Приједору. Циљ је да ученици вербално искажу своја искуства да их подијеле и упореде са искуствима других учесника, да укажу на предности оваквог истраживања и да конципирају и предложе могуће начине сличног истраживања. Али исто тако и да укажу на недостатке и препреке на које су

наилазили током истраживања. Брковић (2001, стр. 221) тврди да комуникација није само размјена порука између учесника, него и низ других појава као што су: однос према партнеру у комуникацији, потом како се она опажа, процјењује, које потребе комуникације задовољава, који мотиви покрећу актере комуникације, којим се средствима остварује комуникација и какав је садржај порука које се преносе.

„Особине личности које долазе до изражаја приликом тимског обављања задатка: спремност на сарадничке активности (кооперативност), разумијевање (емпатија), за особине сарадника (разумијевање личне једнакости сарадника: спорост, брзина, спретност, снага, идеја, скромност, егоцентризам), сношљивост (толеранција) за разлике међу члановима сарадничког тима (вјерске, националне, културне и друга свјетоназорска обиљежја сарадника, ставови, увјерења, чувствена зрелост, „емоционална интелигенција“) могу се учењем развијати, а припадају, према Блумовој таксономији у когнитивно и афективно подручје развоја.” (Матијевић, 2008, стр. 198).

У Новом Граду је пет ученика учествовала у дискусији. Осим ученика дискусији је присуствовао директор, педагог, психолог и професорица енглеског језика. У Приједору су у дискусији учествовала двадесет и два ученика, школски психолог и професорица српског језика. Сложеније је било водити дискусију са већим бројем ученика.

Ток дискусије није строго одређен већ се прилагођавао интересовањима учесника, подстичући тако њихову међусобну комуникацију. На почетку учесници у дискусији су износили искуства у вези са истраживањем. Посебну су пажњу посветили интервјуима. Из чега изводе закључак да људи генерално избјегавају да дају одговоре на питања, посебно када су питања неочекивана и једноставна питања, као што је случај са бојама. Други закључак је да се са дјецом лакше остварује комуникација и да се једноставније долази до одговора. Одрасле особе у почетку најчешће не размишљају док дају одговоре, тек након одређеног периода почињу да озбиљније приступају постављеном питању. У току дискусије закључују и то да су за комуникацију више били расположени људи једноставније и старије гардеробе, неголи они који су на себи имали одијела и другу атрактивну одјећу. За посебно непристојне и некомуникативне наводе полицајце. Као посебно срдачне и расположене за комуникацију издвајају продавачице. За омиљене боје људи углавном бирају топле боје. Можда одговор можемо пронаћи у истраживању које је спровела Хуцхендорф (2007, стр. 1–4) у којем је истраживала да ли боја утиче на памћење. У истраживању је учествовало сто петнаест студената на Уводној психологији. Они су добили пакет који се састоји од пописа двадесет ријечи, математички задатак, празан лист и

демографски упитник. Сви листови унутар сваког пакета су исте величине и садржаја, али различитих боја. Неки учесници су добили папире у топлим бојама (црвена и жута), док су други добили папире у хладним бојама (зелена и плава), а неки бијеле папире. Учесници истраживања су добили једну минуто да запамте попис ријечи. Затим су завршили математички задатак. На крају, покушали су да се присјете што више ријечи и да их забиљеже на празан лист. Процент ријечи којих су се присјетили исправно је зависна варијабла. Постављена је хипотеза да су се учесници који су у пакетима примили топле боје присјетили више ријечи него учесници који су добили папире у хладним бојама или бијеле.

Након изношења индивидуалних ситуација са људима из окружења, учесници су дали значај интроспекцији. Њихова очекивања су се испунила. Посебно наводе дане у којима су промијенили мишљење о боји која им је до тада била непријатна, истичући први дан, у знаку жуте боје. За непријатну боју издвојили су розу. Истичу да су много научили о бојама, о себи и другима, стално потенцирајући ставове околине и друштва које је препуно предрасуда. Свакодневна дешавања су углавном била онаква како су описана у плану истраживања. Професорица српског језика је понудила могућност да се боје анализирају помоћу pjesме Артура Рембоа „Самогласници”. Јакобсон у свом истраживању (1962) идентификује поједине правилности у самогласницима у боји кроз свој рад под називом *Студија у боји слуха – синестеза*. Према његовом приједлогу, боја одговара вертикалним самогласницима; тако су максимално отворени самогласници (тј. компактни акустичним условима). На примјер, / а / сматра максимално хроматским, као да је црвена. С друге стране, свијетли насупрот тамним се разликују по томе што се повезују с хоризонталним положајем језика. Самогласници / о / и / у / имају тенденцију да се повезују с тамнијим бојама, а / е / и / са свијетлим бојама (према: Сороковском и Врембел, 2014, стр. 17).

Током дискусије учесници су „оживљавали” сусрет са до тада неомиљеном бојом. Често га описују као да је у питању ново искуство и прихватају боју занемарујући претходно мишљење о њој. Из дискусије, али и истраживачких дневника закључује се да су учесници у пројекат уводили и поједине професоре који су својим мишљењима показивали слику властите личности и струке, која већини њих обликује и понашање. Учесници пројекта су, како у дневницима тако и у дискусији, најмању пажњу посветили научним чињеницама о одређеној боји. Интернет им је био основни извор информација помоћу кога су учили. За примјер наводе објаве на Фејсбуку осталих истраживача. Предложили су да се „Седмица боја” или слично истраживање изведе у трајању од више дана. Изнесен је приједлог да се школска фасада обогати бојама. Прича се враћала на тему о стању у друштву,

наводећи примитивна размишљања људи, најалост посебно оних који доносе битне одлуке које се тичу већине.

Фотографије које су ученици урадили изложене су у просторији у којој је била дискусија, а онда су постављене у холу школе. На фотографијама је уочено да је већи број ученика водио рачуна о композицији, колориту и свјетлосним односима, тако да осим документарног имају и естетски квалитет.

Дискусија у Новом Граду је трајала сат и петнаест минута а у Приједору сат и двадесет минута. Обје дискусије су забиљежене видео записом. Сви учесници у „Седмици боја” су награђени оцјеном.

Прилог 3

Рефлексије пријатеља, у овом случају школског педагога, на дискусију посвећену „Седмици боја” у Новом Граду:

- *Активно учешће ученика у дискусији о „Седмици боја” указује да су постављени циљеви истраживања успјешно реализовани. Све активности које су ученици примјењивали и у којима су активно учествовали допринијеле су бољем упознавању боја; развијању свијести, сензибилитета и продубљивања знања о њима. На овај закључак упућују нас извјештаји ученика (писана форма), излагање и учешће у дискусији. Професор Мирослав је имао веома значајну улогу у томе. У досадашњем раду са ученицима успоставио је однос базиран на узајамном повјерењу. Међусобна комуникација је веома квалитетна и ефикасна (и усмена и писана). Током рада професор подржава ученике и свима пружа једнаке услове за укључивање у процес учења.*
- *Навела сам идентификоване кораке који су усмјерени према циљу „Седмице боја”. Честитам Мирославу јер успјешно примјењује нови приступ у настави ликовне културе и константно истиче важност уважавања и афирмисања ученика у процесу учења.*

Након анализе истраживачких дневника, ученичких одговора и дискусије, можемо закључити да је истраживање успјело јер су сви постављени циљеви код већине учесника остварени, али отворила су се и нека друга питања и могуће теме за даља истраживања. Професорица српског језика је изразила жељу да неке од извјештаја изложи у холу школе на мјесту предвиђеном за излагање радова из српског језика, што је и учињено, а тиме је дијелом остварена и корелација с другим наставним предметом. Да је овај закључак оправдан говоре коментари ученика и професора након истраживања. У прилог томе приказаћу једну од добијених порука преко Фејсбука коју сам примио након завршене дискусије од ученика из Новог Града.

Прилог 4

Професоре, што се тиче данашње дискусије, жао ми је што нас је било онако мало, али опет показало се да је Данило био у праву, ипак је важан квалитет. Тако сам нешто и очекивао. Морам рећи да смо стварно одрадили супер ствар око читавог истраживања. Мислим да смо се попели једну степену више према развоју, јер човјек се образује у школи и то треба да је мјесто гдје ми учимо о моралним вриједностима, о томе шта је добро, а шта не и мислим да је ваше истраживање одличан корак ка томе. Хтио сам вам то данас рећи, али није било времена, али зато је оно ту сад. Ето, надам се да сте и ви задовољни јер стварно се види да сте уложили велики труд у све то. Поздрав.

И још нешто, врло је ријетко да се ученицима даје право да критички износе мишљење, што рече разредница данас. Мислим да је ваша дискусија умногоме помогла да се нама ученицима то формално право и прагматички оствари. Хвала вам и на томе.

Дискусија резултата и закључци

На основу резултата базираних првенствено на истраживачким дневницима, може се закључити да је спроведено истраживање успјело. Током истраживања ученици су се користили различитим методичким стратегијама, учење истраживањем, откривањем, дјеловањем, пројектним учењем. Обликујући властити стил учења ученик је имао слободу при избору типа података којима ће посветити посебну пажњу док траје истраживање. Диздаревић (2012, стр. 100–101) у раду о предностима кооперативног учења, у дијелу посвећеном настави орјентисаној на дјеловање ученика, говори да је предност такве наставе у томе што наставници и ученици имају идентичан циљ који се обликује након првих искустава са дотичном дјелатношћу. Ученицима се допушта да понављају бесмислице и противурјечја из животних ситуација. Ученик има самоорганизацију и самоодговорност. Таквим начином учења теорија и пракса се доживљавају цјеловито.

Овакво се учење, иако свјесно граница, дотиче друштвених оквира унутар којих врши одређене промјене. Већина закључака у току истраживања своди се на недовољно познавање боја, али и неспремност и затвореност околине да прихвати различитост и промјене. Истраживање је отворило нова питања која се односе на дјеловање у социјалној средини кроз испитивање постојећег стања, али и могуће едукације појединца. Рад приказује један од начина учења у склопу ваннаставне активности. Сличан приступ учењу може се примијенити у организацији часова редовне наставе. Израђивање компетенција за живот у двадесет и првом вијеку огледа се у подстицању

самосталности и креативности ученика. Школа треба да развија мишљење код младог човјека и да га на такав начин припреми за будући живот. Смисао оваквих и сличних истраживања је оспособити ученика да самостално учи и креира знање, да користи предности медијског окружења како би обогатио своју информисаност, али и у сврху развијања боље комуникације.

Ликовна култура има важну улогу у обликовању личности и друштва. Заинтересованост за протекло истраживање и добијени резултати то показују. „Акцијско истраживање би увијек требало утврдити нове проблеме/животне контрадикције/тензије/изазове/питања који захтијевају нове перспективе. У том смислу акцијско истраживање никад не може бити с(а)вршено” (Богнар, 2006, стр. 66). Увођењем у наставну праксу наведених методичких сценарија, али и постављањем ликовне културе на мјесто које јој припада, дошло би се до пута који води у квалитетнију будућност.

Литература

- Андерсон, М. (1987). *Лечење бојом – хромо терапија и како она делује*. Београд: Ponі Press.
- Арнхајм, Р. (1985). *Визуелно мишљење*. Београд: Универзитет уметности.
- Арнхајм, Р. (2003). *За спас уметности: двадесет шест есеја*. Београд: Универзитет уметности.
- Barrett, T. (2000). *Making Art form and meaning*. New York: University of North Texas.
- Богнар, Б. (2006). Како процијенити квалитету акцијског истраживања. *Методички огледи*, 13 (1), 49–68
- Брковић, Д. А. (2011). Развојна психологија. Чачак: Регионални центар за професионални развој запослених у образовању.
- Вукић, Љ. (2011). Акцијско истраживање и професионални развој учитеља и наставника. Загреб: Агенција за одгој и образовање.
- Гете, Ј. В. (2008). *Учење о бојама II свезак, дидактички дио*. Загреб: Scraebus – naklada.
- Диздаревић, Д. (2012). Предности кооперативног учења. *Методички обзори*, 16 (3), 97–114
- Матијевић, М. (2008). Пројектно учење и настава, *Наставнички спутник*. Драндић, Борис (ур.). Загреб: Знамен, 188–225.
- Матијевић, М. (2014). Учители, наставници и педагози између циљева и евалуације у настави. *Педагошјска истраживања*. Учитељски факултет у Загребу, 9(1), 59–76
- Пауновић, В. (2004). *Интеракција човјек-рачунало (ХЦИ): Кориштење боја у комуникацији човјек-рачунало*. Загреб: Факултет електротехнике и рачунарства.

- Sorokowski, P. & Wrembel, M. (2014). Color studies in applied psychology and social sciences. *Polish Journal of Applied Psychology*. 12(2), 9–29.
- Сузић, Н. (2014). Компетенције за живот у 21. стољећу и школски циљеви ученика. *Педагогијска истраживања*. Учитељски факултет у Загребу, 11 (1), 111–122
- Танхофер, Н. (2008). *О боји*. Загреб: АДУ и Нови Либер д.о.о.
- Трстењак, А. (1978). *Човек и боје*. Београд: Нолит.
- Убовчић, И. и Абдомеровић, М. (2000). *Ретроспектрум*. Сарајево: Умјетничка галерија БиХ.
- Фолмар, К. (2011). *Велика књига о бојама*. Београд: Лагуна.
- Херцег, Ј. Рончевић, А. и Карлаварис, Б. (2010). *Методика ликовне културе дјеце ране и предшколске доби*. Загреб: АЛФА д. д.
- Huchendorf, L. (2007). The effects of color on memory. *UW-L Journal of Undergraduate Research X (2007)* Преузето: 5. марта 2015 са www.uwflux.edu/urc/JUR-online/.../huchendorf.pdf.
- Чизмић, С. и Жупунски, Б. (2006). Боје и геометријске форме у кодирању информација у процесу рада. *Психологија*. Београд: Друштво психолога Србије. 39 (3), 327–342.

Miroslav D. Drljača

ACQUISITION OF COMPETENCIES IN VISUAL ARTS THROUGH OUT-OF-SCHOOL AND EXTRACURRICULAR PROJECT AND RESEARCH ACTIVITIES

Summary

The action research titled 'The Color Week' involved students of the Petar Kočić Gymnasium in Novi Grad and the Sveti Sava Grammar School in Prijedor, who learnt first-hand about colors, their meaning and psychological impact on individuals and surroundings, with the aim of reducing their own and other people's prejudices toward colors and connecting them to their personal experiences. The participants kept diaries, in which they wrote about their daily experiences. Several methods of work were used in the research, such as teamwork, support groups, action-directed method and problem solving. The results mostly point out there is insufficient knowledge of colors in our communities, generally reserved and unwilling to accept otherness and change, and thus profile both our society and the individuals that comprise it. Schools must be aware of their obligation to develop young people's thinking skills as the only way to prepare them for life in the future.

Key words: Color Week, competencies in visual arts, gymnasium, extracurricular activities, action research, Facebook.